SUPPLEMENT TAN-Nru. 56

IL-BIDWI

FOLJU MAHRUG DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Editur, C. Zammit-Marmarà M.B.E.

IL-HAMIS, IL-15 TA' MARZU, 1945.

Zjara Tal-Gvernatur Fid-Dipartiment Tal-Biedja

"Li kieku ma kontx suldat kont inkun bidwi, u meta ma nibqax suldat nittama li nkun bidwi."

SIR EDMOND SCHREIBER.

FOST iż-żjajjar li s'issa għamel il-Gvernatur f'postijiet tal-Gvern u f'postijiet oħra fil-Gżejjer ta' Malta u Għawdex, iż-żjara li għoġbu jagħmel il-Ġimgħa tat-23 tax-xahar li għadda fid-Dipartiment tal-Biedja kienet waħda mill-iktar sbieħ u importanti, il-lum li dan id-Dipartiment iħaddan waħda mill-fergħat Governativi li għandha t-tmexxija ta' l-aqwa industrja tal-pajjiż u li fl-eħrex żminijiet tal-gwerra li għadna fiha kienet il-ħajja tal-pajjiż.

L-Uffiċċju Prinċipali tad-Dipartiment tal-Biedja llum jinsab fuq il-għolja tal-Qasam tal-Għammieri fil-bini sabiħ li dari kienet l-iskola tat-tfal tal-bdiewa fejn dawn, qabel ma jsiefru għall-Awstralja jew għal pajjiżi oħra, kienu jitħarrġu fil-biedja skond il-metodi moderni—bini li kien twaqqaf mill-mejjet u qatt minsi, l-Avukat G. Micallef, li kien Direttur tal-Biedja. Minn hemm, dan l-Uffiċċju għandu taħtu l-Qasam kollu, li fih hemm il-qofol tal-ħidma tal-biedja ta' Malta u Għawdex.

L-Eċċellenza Tiegħu l-Gvernatur flimkien ma' Lady Schreiber, u s-Sur Robert Biasini, id-Direttur tal-Biedja u l-Maġġur W. Bonello, Ajjutant tal-Gvernatur, għal xi s-2.15 ta' nhar il-Ġimgħa tat-23 tax-xahar li għadda, telaq mill-Palazz ta' Sant'Anton — fejn hemm ukoll l-Uffiċċju tal-Ġonna Pubbliċi, fosthom ukoll il-Ġonna ta' Sant'Anton, waħda mill-fergħat tad-Dipartiment — u wasal fil-Qasam ta' Wied Inċita fejn hemm numru kbir ta' tjur (dwar 800 ras) ta' l-aħjar razez għan-nisel (Rhode Island Reds u Suwed Maltin).

Hemmhekk is-Sur Robert Biasini, id-Direttur tal-Biedja, flimkien ma' Dr. Alf. Azzopardi, is-Suprintendent tal-Qasam tal-Għammieri, u s-Sur Viċenz Rizzo, Uffiċjal

Il-Gvernatur għaddej mill-Qasam tal-Għammieri, flimkien mas-Sur R. Biasini fil-lemin u Dr. A. Azzopardi fix-xellug. "Cliche" ta' l-"Allied Malta Newspapers Ltd." li għoġobha tislifu għall-"Bidwi".

inkarikat mill-Fergħa tat-Tjur u Fniek, imxew mal-Gvernatur u laqqgħuh mas-Sur P. Camilleri, l-inkarikat tat-tjur tal-Qasam ta' Wied Inċita. Din il-biċċa art—li minn qiegħ Wied Inċita tinfirex sa fuq it-triq ta' H'Attard għar-Rabat, ħdejn l-Isptar tal-Morda tal-Moħħ, kienet ingħażlet apposta għat-torbija u nisel ta' tjur — hija mdawra b'is-sigar tal-ħarrub u mgħammra bi kmamar tat-tiġieġ.

F'dan il-qasam hemm inkubaturi b'kemm jesgħu 1,200 bajda għat-tifqis ta' flieles li d-Dipartiment bil-ħsiebu jbigħ minnhom lill-pubbliku. Id-Dipartiment jittama li jkun

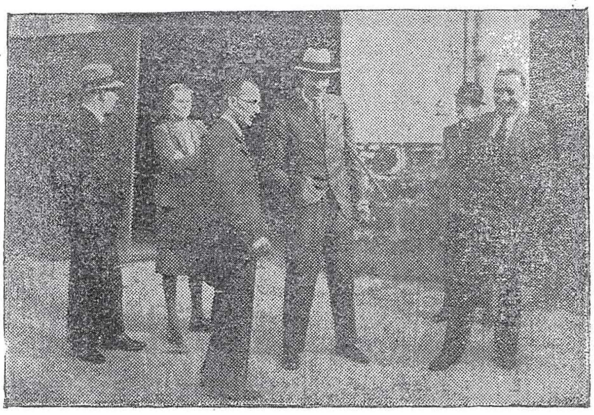

Fiċ-"Centre" tal-Haxix, Hall Balzan. Mix-xellug għal-lemin: is-Sur R. Biasini, Lady Schreiber, is-Sur C. Zammit-Marmarà, il-Gvernatur, is-Sur V.R. Rizzo u s-Sur O. Paris.

jista' jqassam sitt flieles lil kull familja. It-talba għal dawn il-flieles s'issa laħqet 'il fuq minn 8,000 billi qabel dan iż-żmien in-nies kienet qatgħet jiesha li trabbi u, issa, li ż-żmenijiet tbiddlu xi ftit għall-aħjar, ġiethom il-ħajra li jerġgħu jrabbu bħal qabel; iżda l-ħsieb tad-Dipartiment huwa li jqassam ukoll il-bajd tat-tqegħid biex in-nies trabbi l-flieles mit-tifqis tagħhom stess.

Wara din iż-żjara, il-Gvernatur telaq għaċ-"Centre" tal-Haxix f'Hall Balzan, fejn ġie milqugħ mis-Sur Oscar Paris, M.B.E., u mis-Sur Karm Zammit-Marmarà, M.B.E. F'Hall Balzan, id-Direttur tal-Biedja talab lis-Sur Karm Zammit-Marmarà biex ifisser lill-Eċċellenza Tiegħu l-Gvernatur kif isir is-suq tal-ħaxix. Lil il-Gvernatur urewh ukoll it-taqsimiet tal-post. Iċ-"Centre" ta' Hall Balzan hu wieħed mis-swieq li minnu tgħaddi kwantità kbira ta' ħaxix u fejn imorru l-aqwa bejjiegħa biex jikbu l-ħaxix għall-parruċċani tagħhom. Is-Sur J. Azzopardi "Inspector in charge", ġie ppreżentat lill-Eċċellenza Tiegħu l-Gvernatur, u, wara li l-Gvernatur u Lady Schreiber qagħdu xi kwarta jduru l-post fejn urew interess kbir, telqu għall-Biċċerija.

Fil-Biċċerija, il-Marsa, ġie milqugħ mit-tobba veterinarji, is-Sur J. Gatt Rutter u s-Sur Andrè Cassar, fejn dawn dawruh il-post kollu u fissrulu fuq il-qtil tal-bhejjem u ħwejjeġ oħra ta' dak l-istabbiliment sabiħ imqassam skond is-sistemi ta' biċċerijiet moderni. Minn hemm il-Gvernatur, flimkien ma' Lady Schreiber, telqu għat-triq tal-Għammieri. Fil-bieb ta' l-Uffiċċju tal-Biedja kien hemm jistennewhom is-Sur Pawl Busuttil, Uffiċjal inkarikat mill-Fergħa tal-Kontijiet tad-Dipartiment u mis-Sur J. Peralta, il-Patologu tal-Pjanti.

Hawnhekk il-Gvernatur dar kull kamra tad-Dipartiment u ħa interess kbir fix-xogħol amministrattiv; kif wera mill-mistoqsijiet li għamel lill-uffiċjali ta' kull fergħa u mit-tweġibiet li kellu minn għand dawn, fosthom minn

Il-Gvernatur qed jara x-xogħol tan-naħal minn kaxxa tal-ħġieġ. Mix-xellug għal-lemin: is-Sur J. Cesareo, is-Sur R. Biasini, il-Maġġur W. Bonello, Lady Schreiber, il-Gvernatur u s-Sur V. R. Rizzo.

dawk tal-Fergħa tal-Kontijiet, tal-Fergħa tat-Tqassim tal-Ġwież, tal-Kamra taċ-Ċensiment tar-Raba', tal-Ħanut tal-Bejgħ taż-Żrieragħ, tal-Kamra tal Korrispondenza, tal-Kamra tal-Persunal tal-Qasam tal-Għammieri u dik ta' l-Istampa u Propaganda. Wara, il-Gvernatur, flimkien mas-Sinjura Tiegħu Lady Schreiber, niżlu jduru l Qasam, fejn id-Direttur tal-Biedja ippreżentalhom in-nies tal-Qasam tal-Gvern, kif ukoll il-persunal tal-Kamra tal-Kejl tar-Raba' tal-Gżejjer ta' Malta u Għawdex, fejn il-Gvernatur wera l-akbar interess jara u jisma' minn għand l-Inkarikata, is-Sinjur'na Agius, il-mod li bih fuq il-mappi tar-raba' fiż-żewġ Gżejjer titkejjel kull biċċa raba' bil-planimetru.

Il-Gvernatur wera wkoll ħrara kbira biex ikun jaf dwar it-torbija tan-naħal u l-produzzjoni tal-għasel fil-miġbħa tan-naħal, l-iktar meta sema' illi n-naħal li nġieb minn Sqallija trawwem tajjeb u x-xogħol tiegħu rnexxa tajjeb. Fil kaxex hemm naħal ta' Malta u naħal ta' Sqallija u f'kull kaxxa jikkakulaw li jistgħu jgħammru mas-60,000 naħla, meta l-ferħ ikun qawwi.

F't taqsima tat-torbija tal-fniek il-Gvernatur u Lady Schreiber urew ukoll interess kbir jaraw il-ġmiel ta' fniek tar-razza "Flemish Giants" li hemm miżmuma fil-fillieri tal-kaxex mibnijin mal-ħajt tal-kamra sular fuq ieħor skond is-sengħa u iggustaw ukoll iż-żrameġ ta' ft't ġranet fil-bejtiet tagħhom. Bis-saħħa ta' d'n ir-razza pura ta' fniek li minnhom il-fniek tagħna ilhom jitgħammru m'll-1941, fil-Postijiet tat-Tagħmir tal-Fniek imqassmin mal-Gżira, aħna kellna u qed ikollna fil-pajjiż fniek m'll-isbaħ għal-laħam. Dan l-aħħar id-Dipartiment ġieb numru ta' fniek Ingliżi mil-lewn l isturnell li għalkemm huma ta' razza iżgħar fihom il-preġiu tagħhom.

Wara li dar il-kmamar tal-fniek, il-Gvernatur Sir Edmond flimkien mas-Sinjura Tiegħu, mar iżur il-post taż-Żrieragħ, li jinsab taħt it-tirġija tas-Sur Roy Hay, Uffiċjal inkarikat m'll-Koltivazzjoni ta' Ħxejjex u Pjanti tal-Ward taż-Żerriegħa. Din it-taqsima nħolqot m'ilux fi żmien il-gwerra u minnha nistennew li għad tinħoloq industria importanti li għandha tħalli l-qligħ għall-bdwi u għall-pajjiż, barra m'lli tkun ta' ġid kbir għat-tnissil ta' prodotti mill-istess żrieragħ tal pajjiż.

Il-Gvernatur f'din it-taqsima sata' jara kif qed isir ix-xogħol tal-għażla taż-żrieragħ u l-makna tat-tgħarbil ta' dawn iż-żrieragħ.

Iż-żjara fl imqawel tal-bhejjem — frat u majjali — kienet ukoll interessanti sew għal dak li hu tip u kwalità ta' bhejjem kemm għal dik li hi torbija u ndafa. Fil-maqjel ta' l-ifrat il-Gvernatur tgħaxxaq bis-sura sabiħa ta' l-ifrat tar-razza "Short-horn" u "Ayrshire" — iż-żewġ razez li huma l-iktar imsemmija għall-benna tal-ħalib. Is-Sur Ebejer Slythe qagħad ifiehem bir-reqqa kollha lill-Gvernatur kif id-Dipartiment qiegħed itejjeb ir-razza ta' l-ifrat billi jħallat id-demm ta' għeġiela Ingliżi mal-baqra tal-pajjiż. Fl-istess post inzerta kien hemm il-btabat "Saanen" tar-refgħa li nġiebu apposta minn barra għan-nisel. Barra dawn il-btabat, il-Gvernatur kellu l-okkażjoni li jara r-razza ta' ngħaġ "East Freisian", li kienet inġiebet l-ewwel darba minn barra mill-Avukat G. Micallef, meta laħaq Direttur tal-Biedja, u li minnhom ilhom inisslu — razza li l-lum hija magħrufa biżżejjed m'll-bidwi tagħna bħala l-aqwa razza ta' ngħaġ sew għas-suf kemm għall-ħalib.

Fil maqjel tal-majjali l-Gvernatur iltaqa' ma' l-isbaħ nisel tar-razza tal-Majjal Abjad Kbir li hawn Malta rnexxiet ħafna u li waslet biex teqred għalkollox ir-razza pastarda ta' żmien 'l. B'riħet d'n ir-razza d-Dipartiment irnexxielu fis-sena 1938 jittanta l-industrja tal perżut u l-bacon. F'din il-ħidma d-Dipartiment kellu riżultati tajba ħafna.

Fil-Bini l-Qadim tal-Qasam fejn il-Ħanut tal-Mastrudaxxi, il-Gvernatur tgħaxxaq biż-żwiemel u bhejjem oħra tax xogħol li hemm l-Għammieri — u l-iktar li xeħet għajnejh fuq il-bagħal u ħmara Maltija.

Fl-aħħarnett Sir Edmond u Lady Schreiber ġew mistednin għal tè fl Uffiċċju tad-Direttur mis-Sur Biasini u mis-Sinjura tiegħu. Hemm kien hemm miġburin ukoll— mistednin mid-Direttur biex jissieħbu f'din il laqgħa ta' qima u ferħ — l-uffiċjali tal-Fergħat tad-Dipartiment. Is-Sur Biasini għalaq din l-istedina b'erba' kelmiet fejn fisser lill-Gvernatur kemm kien ta' ġieħ għad-Dipartiment tal Biedja illi jilqa' għall-ewwel darba lill-Eċċellenza Tiegħu u lil-Lady Schreiber. "L-interess kbir," issokta jgħid id-Direttur. "u l-ftehim illi l-Eċċellenza Tiegħek wrietni fil-kwistjonijiet tagħna tal-biedja kienu ta' inkoraġġiment fl-isforzi tiegħi sabiex intejjeb il kondizzjonijiet li fihom il-bidwi kien jinsab qabel il-gwerra billi jkollna biedja organizzata. Mħabba li l-bdiewa mad-dinja kollha għad-hom marbutin minn twelidhom mad-drawwiet u fehmiet qodma ta' missirijiethom, il-progress fil-biedja huwa iktarx ta' bil-mod u t-trieq għat-tmexxija 'l quddiem titwiegħer wisq iżjed bil-għemil ta' nies ta' bla kuxjenza illi biex jaqdu l-interessi tagħhom persunali, jindehsu bil-għawi tagħhom velenuż fl-imħuħ tal bdiewa sabiex ibaxxu u jeqirdu l-ġid li jagħmel dan id-Dipartiment bil-pariri u ħidma tiegħu."

"Id-Dipartiment tal-Biedja", kompla jgħid id-Direttur, "huwa dik il fergħa ta' amministrazzjoni li għandha d-dmir tindokra l-ewwel u l-aqwa industrja ta' Malta u sabiex iżżomm, sa fejn wieħed jista', ċertu sens ta' proporzjon billi wieħed jagħti — skond il-kliem tassew f'waqtu tas-Sinjurija Tiegħu Onorevoli l-Logutenent Gvernatur, is-Sur Campbell—'sehem xieraq mill-produttur u sehem ukoll xieraq lill-konsumatur'. Dan il-prinċipju huwa l-ogħla

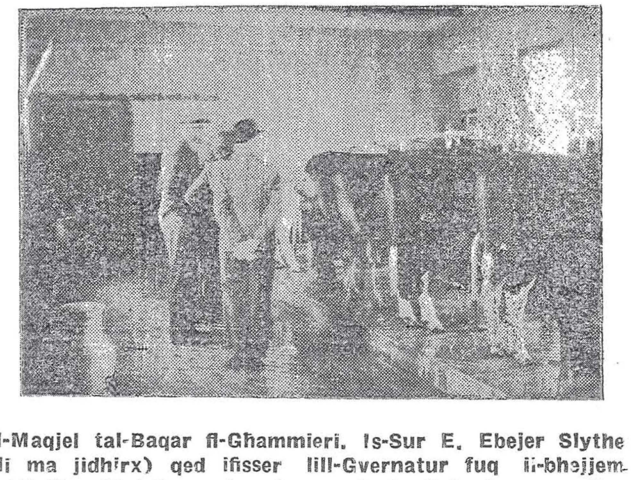

Il-Maqjel tal-Baqar fl-Għammieri. Is-Sur E. Ebejer Slythe (li ma jidhirx) qed ifisser lill-Gvernatur fuq il-bhejjem tal-ħalib. Mal-Gvernatur hemm Lady Schreiber u s-Sur V. R. Rizzo.

wieħed fost il-ħs'bijiet tiegħi u jinsab dejjem quddiem għajnejja fid-deċiżjonijiet tiegħi ta' kuljum. Jiena nistqarr illi mhux dejjem wieħed jista' jqabbel il-prinċipju meta jiġi biex jaħdem u jmexxi x-xogħol tiegħu, iżda meta wieħed jimxi bil-pulitka li **'l-lum jagħti u l-għada jieħu'**, għandu jasal biex l-użin tiegħu jkun skond il-ħaqq. Ikollna biss konsegwenzi koroh u ta' ħsara," issokta jfisser id-Direttur, "meta jew il-produttur jew il-konsumatur j'mxu b'mod li jqisu l-interessi tagħhom biss billi tarahom dejjem iridu u qatt ma jagħtu."

"Il-kwistjonijiet tal-biedja tagħna ma jissodawx ruħhom qabel ma jasal iż-żmien li fih il-kondizzjonijiet li fihom il-lum tinsab id-dinja jerġgħu jieħdu r-ruħ mill-ħasdiet ta' din il-gwerra." Id-Direttur kompla jgħid u jfisser ukoll kif l-attakki ħorox tal-għadu li, niżżuħajr 'l Alla, tbiegħdu m'll-Gżejjer tagħna, iss a qegħdin jiġru fil-pajjiż tal-għedewwa tagħna; iżda, aħna b'danakollu, qegħdin inħossu l-effetti ta' kulma qed j'ġri lill-għadu; dawn qegħdin jolqtuna fil-ħajja tagħna ta' kuljum li ma targax tiġi għalli kienet qabel ma jgħaddi ċertu żmien. "Iżda", issokta jgħid id-Direttur, "aħna lkoll nagħmlu l-kuraġġ bittama li fit-tmexxija ta' l-Eċċellenza Tiegħek jitwettew ilkwistjonijiet tagħna ta' wara l-gwerra — b'qalbna qawwija illi fl-Eċċellenza Tiegħek, aħna dejjem nistgħu nsibu bniedem li joqgħod jisma' bil-ħlewwa kollha d-dwejjaq tagħna."

Fl-aħħarnett is-Sur Bias'ni fisser lill-Eċċellenza Tiegħu u lil-Lady Schreiber ir-radd tal-ħajr tiegħu f'isem il-persunal tiegħu kollu tiegħu stess, għall-interess li s'ssa hu wera fil-ħidma tad-Dipartiment — ħidma li biha d-Direttur u l-persunal tiegħu qegħdin ifittxu li jaqdu bil-ħrara u l-onestà kollha sew il-bidwi kemm lill-pubbliku.

Wara li tkellem is-Sur Biasini, qam jitkellem il-Gvernatur fejn iżżaħajr lid-Direttur tal-Biedja għall kliem ħelu u f'waqtu li qallu, kif ukoll għal-laqgħa sabiħa li kellu m'nnu u mill-persunal tiegħu fiż-żjara li huwa għamel fid-Dipartiment tal-Biedja, fejn huwa u s-S'njura tiegħu kellhom il-pjaċir li jgħaddu nofs ta' nhar li fiha ħadu ħafna

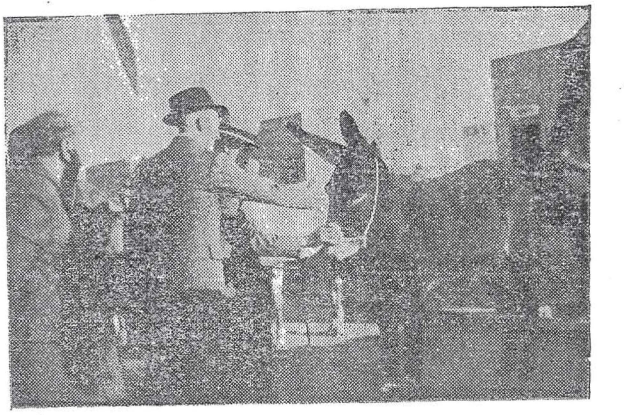

Is-Sur V. R. Rizzo qed juri l-Ħmara Maltija tal-Għammieri lill-Gvernatur.

gost. Huwa ħsser illi mhux biss kien dmir tiegħu li jmur iżur dak il-Qasam fejn hemm, tista' tgħ'd, il-ħajja talb'edja ta' Malta, iżda dan kien ukoll ta' pjaċir kbir għalih. **"LI KIEKU MA KONTX SULDAT"**, qal l-Eċċellenza Tiegħu, **"JIENA KONT NKUN BIDWI, U META MA NIBQAX SULDAT, JIENA NITTAMA LI NKUN BIDWI.** Il-biedja h'ja waħda mill-iktar importanti fid-d'nja; fiha l pajjiżi tad-dinja l-lum imxew ħafna 'il quddiem, l-iktar fl-Ing'lterra. Il-gwerra qiegħda tgħallem metodi ġodda lill-bidwi li baqa' dejjem marbut mad-drawwiet qodma ta' missirij'etu. Dak kollu li jiena rajt fil-Qasam." issokta jgħid l-Eċċellenza Tiegħu, "imissu jkun ta' l-akbar fejda u ġid għal Malta. Jekk id-Dipart'ment tal Biedja kellu l-ħ'la jżid fil-prodotti tar-raba' u fil-prodotti ta' oġġetti oħra li ġejjin mill-biedja, u rnexxielu li kulħadd ikollu s-sehem tiegħu ta' qligħ skond ma jixraq u l-ħaqq, id-D'partiment tal-Biedja", spiċċa biex qal il-Gvernatur, "wasal fil-ħsieb tiegħu u għalhekk ta' m'n jgħożżu u jfaħħru."

IZ-ZERRIEGħA TAL-PATATA

(Taħdita magħmula minn fuq ir-"Rediffusion" fil- 25 ta' Frar, 1945, mis-sur Robert Biasini, Direttur tal-Biedja).

Żerriegħa tal-Patata—Tqassim Tagħha

IL-LUM hawn id-drawwa fil-pajjiż li jekk jiġri xi ħaġa li tolqot b'mod jew ieħor xi ħaġa ta' l-ikel, minnufih ilħtija tinxteħet fuq id-Dipartiment tal-Biedja. Dan jiġi mħabba dak li ġara fl-ewwel sn'n ta' din il-Gwerra, l-iżjed fiż-żmien l-assedju, meta d-Dipartiment tal-Biedja kellu dm'r wisq qawwi x'jaqdi, jiġifieri li jipprovdi ikel għall-poplu u li jikseb mi -raba' kemm jiflaħ jagħti il-pajjiż. Fl-istess ħin kellu f'idejh ix-xogħol tqil li jqassam dan l-ikel b l-ħaqq u kif jixraq. Minn dak iż-żmien 'l hawn, il-poplu baqa' impressionat illi d-Dipartiment tal-Biedja għadu jamministra l-affarijiet ta' l-ikel, bħa'ma huma l-prodotti tar-raba' u l-laħam fr'sk, bl-istess qawwa li kellu fi żmien l-assedju; dan hu żball, u jiena, bħala Direttur tal-Biedja nixtieq illi l-poplu dan jifhmu sewwa. L għajta ġenerali ta' ftit żmien ilu kienet kontra l-kontroll, u l-Gvern wieġeb għal din billi bil-mod il-mod beda j'tlaq il-kontro'l minn idejh skond ix-xewqa tal-maġġuranza tal-poplu. Jiena ma n'idx nidħol fil-mertu jekk it-tneħħija tal-kontroll fix-xewqa tal-poplu kinitx ġus'ifikata.

Waħda mill-affarijiet illi l-Gvern iddeċieda li jitlaq mill-kontro'l hija l-patata. Hi ħaġa bil-bosta naturali illi la telaq il-prodott tal-patata jitlaq ukoll iż-żerriegħa tiegħu u għalhekk iddeċieda li ż-żerriegħa tal-patata tiġi mqassma min-neguzianti tas-so'tu u mis-snasar tas-soltu. Id-Dipartiment tal-Biedja hawnhekk daħal fin-nofs mhux biex jikkontrol'a ż-żerriegħa tal-patata, iżda biex jara illi t-tqassim tagħha, bil-prezz li iffissa l-Gvern, isir sewwa u bil-ħaqq.

Aħna wkoll ħsibna biex naraw illi l-aħjar żerriegħa ta' patata tiġi għaż-żrigħ, u ħadna ħsieb li tiġi ordnata biss l-"Arran Banner" u l-"Up-to-date" jew kwal'tà remblija tajba bħal "Up-to-date", iżda l-lum żmien il-Gwerra u ma ssibx li trid, u għaldaqstant meta waslet hawn Malta sirna nafu illi "Up-to-date" kien hemm ftit wisq u flokha ġiet il-ħamra — l-iktar waħda li xtaqnieha li ma tiġix.

Reġistrazzjoni għaż-Żerriegħa

Inħallu dan il-pont għal mument ħalli naraw x'ġara qabel, u x-xogħol li għamel id-Dipartiment tal-Biedja biex ikun żgur li l-affarijiet is'ru sewwa. Fil-bidunett; anzi biex inkunu preċiż, fl-ewwel jum tax-xahar tal-Milied id-Dipartiment ħareġ ordni fejn talab lill-bdiewa kollha biex jirreġistraw kemm fi ħsiebhom jiżirgħu patata. Għedna wkoll li din ir-reġistrazzjoni għandha ssir għand is-snasar u l-pitkali. Is-snasar ġew ordnati m'll-banda l-oħra biex jirritornaw il-listi lid-Dipartiment tal-Biedja *l-iżjed tard* fis 26 ta' Diċembru, jiġifieri l-għada tal-Mil'ed. Fit-23 ta' Diċembru (jumejn qabel il-Milied) aħna konna nistennew li jasal l-ewwel vapur biż-żerriegħa tal-patata, u biex ma nħallux iż-żer iegħa tibqa' fuq il-moll, u b'ex nevitaw kull ħsara li setgħet issir, aħna bdejna noħorġu l-permessi għaliha skond il-listi li kienu ġa waslulna — dan jistgħu jixhduh sew is-snasar kemm ukoll għadd kbir ta' bd'em...

Meta laħqulna l-listi tas-snasar, aħna sibna illi l-kalkulazzjoni li konna għamilna qabel, jiġifieri li noħorġu 3 xkejjer it-tomna ma setgħetx tgħdem, għax l-għadd ta' xkejjer li ntalbu k'en kbir, u iktarx illi x'uħud mill-bdiewa talbu iżjed milli kellhom bżonn. Imħabba dan, aħna kellna nikkalkulaw fuq żewġ xkejjer it-tomna, flok tliet xkejjer, biex kemm nistgħu naqdu lil kulħadd.

Il-Listi komplew ġejjin

Wara li għalqet id data, bdew ġejjin listi ġodda — u bdew ġejjin għandna xi bdiewa ukoll. X'uħud m's-snasar qalu illi l-listi li waslu li'na *tard* kienu impustati minnhom f.l-*waqt*; oħrajn qalu li damu mħabba fil-festi, u fuq kollox bdiewa oħra ġew biex jirreġistraw wara żmien

għaliex biċċa qalu li kienu morda, oħrajn li ma kinux jafu, u x'naf jien! Aħna bħala Dipartiment ma nistgħux ngħalqu għajnejna għat-talb li jiġi magħmul lilna u għaldaqstant taħt iċ-ċirkustanzi ppruvajna wkoll naqdu lil dawn it-talin.

Lil dawk li rreġistraw tard aħna ħriġnielhom xkora t-tomna, jiġifieri n-nofs li ħadu dawk li irreġistraw fil-waqt; b'hekk ma jistax ikun hemm tgemgim illi min irreġistra fil-waqt ma ġiex ittrattat tajjeb.

Issa ejjew naraw ftit il-għala nqala' dan l-inkwiet fiż-żerriegħa tal-patata u naraw ukoll kienx ġustifikat.

Is-sena l-oħra l-Gvern kien ġieb 3,000 tunnillata żerriegħa tal-patata. Qabel ma kienet waslet iż-żerriegħa, il-"Għaqda Nazzjonali tal-Bdiewa" kienet talbet lill-Gvern biex jiggarantixxi illi meta jilħaq il-prodott jinbiegħ kollu, u biex jiffissa għalih prezz raġunevoli. Wara xi ftit taddiskussjoni, il-Gvern kien wiegħed lill-Għaqda illi l-prodott li jkun hawn jittieħed kollu, u li l-prezz jiġi iffissat iżjed 'il quddiem, imma l-Gvern wiegħed illi l-prezz ikun tajjeb ukoll. B'dawn l-assikurazzjonijiet kollha mit-3,000 tunnillata żerriegħa l-Gvern kien biegħ biss 2,750 tunnillata — il-kumplament sifirnieh u biċċa minnu nbiegħet għall-ikel. Il-mitejn u ħamsin tunnillata li kien fadal, il-Gvern ried joħroġhom ukoll bil-partit, iżda b'dana kollu baqgħu ma ħargux, ukoll wara li kien ta garanzija illi parti mill-patata tas-sajf sejra ssiefer għaż-żerriegħa.

Mela fuq li ġara s-sena l-oħra, **u meta wieħed iqis li din is-sena ma hemm garanzija ta' xejn,** il-Gvern kien ġustifikat li ma jordnax iżjed minn 2.500 tunnillata; iżda b'danakollu l-Gvern reġa' ordna 3,000 tunnillata — jiġifieri daqs li ġiet is-sena l-oħra — li minnhom 2,750 tunnillata ġa waslu fil-pajjiż u ġa nżergħu. B'ex infissru ċar, **il-kwantità ta' żerriegħa li ġa waslet fil-pajjiż u li ġa nżergħet hi sewwa sew daqs dik li waslet is-sena l-oħra meta wieħed seta' jikseb kemm irid, u meta l-bidwi kellu l-inkoraġġiment li l-Gvern jeħodha kollha, ukoll jekk ma jsifirhiex!**

Din is-sena nżergħet daqs is-sena l-oħra u b'danakollu hemm it-tgergir min-naħa tal-bdiewa li jgħidu li ma ndqewx! Jekk kull bidwi żera' bi proporzjon ta' 3 xkejjer it-tomna, fil-pajjiż irid ikun hemm 20,300 tomna raba' miżrugħa bil-patata li **ġiet minn barra biss.**

Ngħidu l-Haqq!

Issa ejja nersqu daqsxejn qalb ma' qalb u naraw ilgħala din is-sena kien hemm talba iżjed għaż-żerriegħa tal-patata, u l-għala nqala' ftit ta' l-inkwiet u nezaminaw sewwa dak li għamilna.

Sax-xahar tal-Qaddisin Kollha, it-temp kien mill-agħar u billi l-bdiewa beżgħu li dis-sena sejra titkompla sena xotta, l-iżjed billi x-xita bdiet f'Santa Marija u kompliet għal xi żmien imbagħad waqfet, il-bdiewa ma tantx kienu mħajrin jiżirgħu. Dan ix-xorta ta' temp ftit jew wisq għamel ħsara lill-patata tax-xitwa illi wkoll skoraġġiet ħafna lill-bdiewa. Meta l-patata tax-xitwa bdiet tinqala' u bdiet iġġib il-prezzijiet tajbin, u magħha t-temp qaleb għax-xita, il-bdiewa minnufih bdew jagħmlu ħilthom kollha biex jiksbu kemm jistgħu żerriegħa għax għamlu dak l-iżball li dejjem jagħmlu, jiġifieri illi jaħsbu li għax din is-sena l-patata ġġib prezz tajjeb, allura l-patata tas-sajf sejra tabilfors iġġib prezzijiet tajba wkoll.

Insomma — il-patata waslet u niżlet fuq il-moll u bdiet titqassam. Bħalma għedtilkom fil-bidu ta' din it-taħdita, meta niżlet fuq il-moll, aħna sibna li kien hemm mill-ħamra u allura ikkontrollajna daqsxejn it-taqsim biex naraw illi ma jkunx hemm bdiewa li jmisshom mill-ħamra biss jew oħrajn li jmisshom mis-sewda biss. Kien xieraq li milli kien hemm jieħu kulħadd, u d-Dipartiment ipprova biex bħala missier iqassam lil uliedu dak li kien hemm, mhux kif riedu, iżda kif kien jixraq. Tqassim kif jixraq sar, **sa fejn stajna nikkontrollaw aħna,** jiġifieri sakemm iż-żerriegħa kienet għadha taħt għajnejna, u hekk aħna stajna niżguraw li kull bidwi jkollu b'mezz tas-sensal tiegħu dak li ħaqqu. Issa jekk is-sensal meta wasal ir-raħal qassamx din kif kien jixraq hi ħaġa li ma nistgħux ngħidu aħna. Jekk hemm xi bdiewa li jidhrilhom jew li jaħsbu li sar xi qerq, huma mistednin bil-qalb kollha biex jaslu wasla sal-Għammieri fejn aħna lesti biex nuruhom il-fatti kollha.

Għala xi Rħula baqgħu neqsin miż-Żerriegħa iżjed minn oħrajn?

Meta waslet iż-żerriegħa u bdiet tinżel l-ħamra u x'uħud mill-ixkejjer ma tantx inzertaw sbieħ daqs kemm wieħed xtaq, allura x'uħud mis-snasar, bix-xewqa li jaqdu lill-bdiewa tagħhom mill-aħjar li setgħu, baqgħu lura, bittama li l-patata l-ħamra tispiċċa u b'hekk huma jkunu jistgħu jieħdu l-"Arran Banner" biss. X'uħud minnhom baqgħu jinżlu kuljum u kienu jibqgħu sa fil-għaxija dejjem b'din it-tama f'qalbhom, iżda fallielhom u mħabba f'hekk il-bdiewa tagħhom baqgħu neqsin miż-żerriegħa! Snasar ta' rħula oħra donnhom fehmu s-sitwazzjoni millewwel u bdew jgħabbu minn fuq il-moll malli niżlet minn abbord — dawn l-irħula ma hemmx tgergir fihom, u kollha nqdew mhux ħażin!

Għad hemm 250 tunnillata żerriegħa biex jiġu, u jiena nittama li dawn jaslu fi żmien tajjeb li jistgħu jinżergħu billi ż-żmien issa qiegħed jagħfas.

Minn dan li għidtilkom intom taraw illi d-Dipartiment talab ir-reġistrazzjoni biex ikun żgur illi t-tqassim isir sewwa. Id-Dipartiment ħa ħsieb ukoll biex jara illi l-permessi kollha joħorġu b'isem il-bidwi, u intom tistgħu taħsbu x'kien jista' jiġri kieku waqt din it-talba kollha għaż-żerriegħa tal-patata, id-Dipartiment tal-Biedja ma kellux għajnu l-waħda fuqha. Ngħidilkom "għajnu l-waħda", għaliex bħal ma tafu, din is-sena ż-żerriegħa ma kinitx ikkontrollata, u d-Dipartiment għamel biss sforz qawwi biex toħroġ kif imiss u bil-ħaqq sakemm kienet taħt għajnejh. X'sar wara aħna ma nistgħux nafu sewwa, għalkemm bosta bdiewa ġew jilmentaw u jirrapurtaw.

Aħna nistgħu biss nieħdu passi fuq dawk ir-rapporti li jsiru lilna mingħajr riservi. Jiġifieri billi wieħed jiġi jirrapporta sensar u jgħidilna biex ma nikxfux isem min għamel ir-rapport aħna ma nistgħux nieħdu passi. B'danakollu, id-Dipartiment qiegħed jagħmel investigazzjonijiet bil-kwiet, u nittamaw illi malli jkollna r-riżultati li nixtieqi aħna nieħdu minnufih il-passi meħtieġa.

Xi bdiewa forsi dehrilhom li ma kellniex inqabbdu lill-pitkali u lis-snasar. Għal dan, jiena nista' biss inwieġeb illi l-Gvern kien iddeċieda illi l-patata ma tkunx kontrollata, u la ma tkunx kontrollata hu xieraq li għandha tiġi f'idejn dawk in-nies li setgħu u, li kienu jaħdmuha qabel. Barra minn dan, ukoll fl-affarijiet tal-Kontroll, il-Gvern f'kollox irrikonoxxa l-"Pools", li huma Għaqdiet ta' Neguzjanti jew distributuri biex imexxu n-negozju ta' dawk l-affarijiet li huma kienu jaħdmu fihom, u għaldaqstant ma kienx hemm raġuni l-għala s-snasar u l-pitkali ma għandhomx jiġu wkoll magħrufa. Biss id-Dipartiment ħaseb ukoll, u biex l-ebda bidwi ma jista' jġorr, ħareġ il-permessi għaż-żerriegħa tal-patata b'isem il-bidwi u b'hekk kull bidwi li ma riedx iħaddem sensal jew pitkal, seta' bid-dritt kollu jmur għall-patata huwa stess —bħal ma għamlu bosta mill-bdiewa.

Attenti mill-Propaganda Qarrieqa

Jiena rrid nispiċċa din it-taħdita tiegħi billi nwissi lill-bdiewa bil-propaganda qarrieqa li hemm bejniethom, u biex huma ma jħallu lil ħadd jinvalenalhom qalbhom b'ħafna kliem fieragħ. Il-bdiewa jafu tajjeb illi d-Dipartiment ħadem għall-ġid tagħhom, u li xogħlu hu dejjem għall-ġid tagħhom — iżda hemm ħafna nies illi bid-Dipartiment tal-Biedja ma jistgħux jagħmlu li jridu u allura ħidmithom u kliemhom huma dejjem kontra d-Dipartiment.

Iżda l-bdiewa tal-lum ma humiex il-bdiewa ta' qabel il-gwerra! Għalkemm hemm parti żgħira ta' bdiewa li huma sektin u ma jgħidux dak li jħossu f'qalbhom, iżda l-biċċa l-kbira minnhom huma l-lum b'għajnejhom miftuħa u ma tantx iħallu min jisserva bihom għall-finijiet ta' rasu. Għal din ir-raġuni, u biex intom tkunu tafu x'ġara fit-tqassim taż-żerriegħa tal-patata, jiena l-lum għamiltilkom din it-taħdita, biex intom tkunu tistgħu tiġġudikaw l-għemil tagħna u biex ma tantx tieħdu għal dawk l-erbgħa min-nies li l-opinjoni tagħhom iddur ma' kull riħ. Jinħtieġ illi l-bdiewa kollha jkollhom kelma soda u karattru sod, u meta wieħed jiġi jimlielhom rashom bid-duħħan, ikunu jistgħu jaraw x'ġilda jilbsu dawn it-talin li jkunu resqu quddiemhom biex idawruhom rashom. **"Il-lupu jbiddel sufu, imma l-vizzju qatt."** Dan żommuh dejjem quddiem għajnejkom.